

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İLKÖĞRETİM DENETMENLERİNİN ETİK DAVRANIŞLARI ¹

The Views of Primary Teachers about the Ethical Behaviors of Primary Supervisors

Abidin DAĞLI ²
Semra AKYILDIZ ³

Özet

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin ilköğretim denetmenlerinin ders denetimi esnasında gösterdikleri etik davranışlarına ilişkin görüşlerini saptamaktır. Bu amaçla, Diyarbakır il merkezindeki 40 ilköğretim okulunda görevli 837 öğretmene anket uygulanmıştır. Verilerin analizinde yüzde hesaplamaları, ortalama değer, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri arasında eğitim düzeyi, cinsiyet ve kademe değişkenlerine göre anlamlı fark saptanmamıştır. Özellikle, denetmenlerin “denetim zamanını önceden haber verme”, “değerlendirmelerde objektif davranma”, “öğretmenleri tanımaya-anlamaya çalışma” ifadelerine, öğretmenlerin “az derecede” katıldıkları ve bu ifadelerin diğer ifadelere göre en düşük seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer taraftan, “herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları takmaz”, “temiz, tertipli ve düzenlidir”, “özel yaşama ilişkin bilgi istemez” ifadelerine öğretmenlerin “çok derecede” katıldıkları ve bu ifadelerin en yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin, denetmenlerin etik davranışlarına ilişkin ortak görüşlerinin aritmetik ortalaması 2.71 (orta derecede katılıyorum) olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, denetmenlerin etik ilkelere uymada istenilen düzeyde davranış sergilemediklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Denetim, etik ve ahlak.

Abstract

The aim of this study is to determine the views of primary teachers about the ethical behaviours of primary supervisors during lesson supervision. With this aim, the surveys were applied on 837 teachers assigned in 40 primary school in Diyarbakır province center. Percentage, mean scores, t test and variance analysis (one-way) were used for the analysis. Significance was taken as 0.05. According to the findings in result of the data analysis, any of meaningful difference was determined among the views of primary teachers related to the attitudes of primary supervisors according to education level, sex and echelon

¹ Bu çalışma, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Abidin DAĞLI'nın danışmanlığında hazırlanan Semra AKYILDIZ'ın 13.11.2007 tarihinde kabul edilen Yüksek Lisans tezinden uyarlanmıştır.

² Yrd. Doç. Dr.; Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 21280 Kampüs - Diyarbakır, e- mail: dagli@dicle.edu.tr

³ Öğretmen, Samiye Naim Eğitim Vakfı İlköğretim Okulu, Eryaman-Ankara, e-mail: sakyildiz5@hotmail.com

variables. Especially, the supervisors attended the attitudes “informing the supervision time before”, “behaving objective in assessments”, trying to know and understand the teachers” a little degree and these attitudes are at the least level among the others. On the other hand, the teachers attended the attitudes “they don’t wear any jewelry that symbolize their candidates for any groups”, “they are clean and tidy”, “they don’t ask knowledge about private life” a lot degree and these attitudes are at the highest level among them. In general, the common views about the ethical behaviours of the supervisors is that all the teachers attended the survey at 2.71 (middle degree attended) level. This position indicates that the supervisors don’t display the attitudes at a desired level about obeying the ethical principles.

Key Words: Supervision, ethics and moral.

Giriş

Denetim, örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda, saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci olarak düşünülebilir. İşlevsel bir yapıya ve sağlıklı bir işleyişe sahip olan bir denetim sisteminin, ölçütlerinden sapma eğilimlerini, daha sapmalar meydana gelmeden ve örgütte büyük kayıplara yol açmadan saptaması ve düzeltmeler yapması beklenir. Bu güçte olan bir denetim sistemine sağlıklı bir sistem denebilir (Aydın, 1993). Eğitim sisteminde denetimin amacı, okulun etkililiğini sağlamak ve sürdürmektir. Denetim ister okul yönetmenince yapılsın isterse üst düzey yönetmen ve denetmenlerince yapılsın, denetimde tek amaç okulun etkililiğidir. Okulun etkili olabilmesi örgütsel, yönetsel ve eğitsel amaçların planlanan düzeyde gerçekleştirilmesine bağlıdır (Başaran, 2000).

Grown, denetmenlerin görevlerine değinirken, denetmenin ilk önce öğretmenlerin öğretmeni olarak öğretmenlere ve yöneticilere yardımda bulunması gerektiğini, esasen bir denetmenin görevinin, öğretmenlerin arzu edilir bir öğretim yapmaları ve öğrencilere uygun düşecek öğrenim imkânları hazırlamaları için, onlara daima ihtiyaçları olan mesleki rehberlikte bulunmak olduğunu ifade etmektedir (Öz, 1977).

Eğitimin denetimi sürecinde denetmenin; rehberlik-işbaşında yetiştirme, değerlendirme, inceleme ve soruşturma boyutlarında çok değişik kesimle iletişimde bulunduğu bir gerçektir. Denetim sürecinde aktif olarak yer alan denetmenin bu yoğun işbirliği ve etkileşimindeki gelişme biçimleri, sonuçta etik ilkelerin biçimlenmesini doğurmakta, denetim alanını ve denetmeni buna zorlamaktadır (Aksoy, 1998).

Etik, yunanca ethos’dan, moral ise Latince mos’dan gelmektedir. Her iki sözcük ya da kavram, töresel olan alışkanlıklar, gelenekler, örf ve adetler gibi anlamalar içeriyor (Atayman, 2005). Etik, doğru ve yanlış davranış teorisidir. Ahlak ise onun pratiğidir. Etik, bir kişinin belli bir durumda ifade etmek istediği değerlerle ilgilidir. Ahlak ise, bunun hayata geçirme tarzıdır. Örgütlerde etik davranış modeli birbirini etkileyebilecek karmaşık yapılardan oluşmaktadır. Etik veya etik dışı davranışlar kişi-durum etkisinin bir sonucudur. Kişisel özellikler, değerler, ahlak, cinsiyet gibi bireysel faktörler etik davranışları etkiler (Kirel, 2000).

Etik ilkeler, toplumun bütün üyelerine saygılı olmayı, farklı kültürlerle ve düşüncelere karşı hoşgörüyü, kişilerin eşitliğinin kabul edilmesini ve kaynakların adil olarak dağıtılmasını içerir. İş yaşamında neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin inançlar bazı örgütlerde ciddi bir sorun haline gelmiştir. Mesleki etik ilkeleri ahlaki bir boyut içeren ve örgütün içinden ve dışından kaynaklanan sorunların çözümünde, örgüt ve işgörenlerin gereksinim duydukları bir çerçeve çizer. Bu çerçeve, işgörenleri etik ilkelere uygun davranmaya güdüleyici bir etkiye sahiptir ve aynı zamanda örgüt kültürünü de önemli ölçüde etkileyerek, örgüt içinde bireylerin gerçekleştirmesi istenen davranışları tanımlar (Aydın, 2002).

Etikte, belli tür eylemler ve uygulamalar arasındaki bağlantıları görmemize yardımcı olan, iyilik, dürüstlük, adalet, erdem, suç ve kabadayılık gibi kavramlardan oluşan akılcı bir çerçeve kurarız ve bu çerçeveden yola çıkarak, toplumsal uzlaşma yoluyla, söze dökülmesi gerekmeyen genel iyi ve kötü davranış kuralları koyarız. Etik diğer toplumsal varlıklar ya da kişilerle ilişkili olarak bir benliğin ya da bir kişinin yapılandırılmasıyla ilgilidir (Haynes, 2002:21). Yine etikte, doğru-yanlış biçiminde düzenlenmiş moral standartlar vardır. “Bize yapılmasını istemediğimiz şeyi başkalarına yapmamalıyız” altın kuralı, normatif etik ilke için klasik bir örnektir (Fieser, 2007). Olumlu etik davranışlar deyince; eşitlik, adalet, yansızlık, sorumluluk, dürüstlük ve doğruluk, tarafsızlık, insan hakları, hukukun üstünlüğü, hümanizm ve saygı, olumlu insan ilişkileri, açıklık vb. kavramlar gelmektedir. Olumsuz etik davranışlar deyince de; kayırma, rüşvet, yaranma, yolsuzluk, çıkar sağlama, görev ve yetkinin kötüye kullanımı, dogmatik, yobazlık-bağnazlık gibi kavramlar gelmektedir (Atabek, 2003).

Eğitim örgütlerinin etik boyutu diğer örgütlere göre daha fazla önem taşımaktadır. Denetmenlik, okul yöneticiliği ve öğretmenlik, mevcut meslekler içinde etik sorumluluğu en fazla olan mesleklerdir. Çünkü eğitim hizmeti kutsal bir hizmettir. Denetmenler, öğrencilerin daha iyi eğitilmesi, öğretmen ve yöneticilerin daha uygun ortamlarda çalışabilmesi için, güçlü bir etiksel davranış göstermek zorundadır (Çelik, 1999). Eğitim sisteminde görev alan öğretmenler ve yöneticiler kutsal bir mesleğin elemanlarıdır. Denetmenler onları denetleyen, değerlendiren ve gelişmeleri için yardımda bulunan, suç işlemeleri halinde yargılayan kişilerdir. Bu görevlerini yerine getirirken sevgi, saygı, tarafsızlık, doğruluk, dürüstlük, eşitlik ve adalet gibi etik ilkelere uygun davranırlar, hukuk kurallarına uyarlar ve vicdanlarının sesini duyarlar. Bu nedenle sistemde ve toplumda güven ve saygınlık kazanırlar (Taymaz, 2005). Denetmen ve öğretmen arasındaki ilişki, eşler arasındaki ilişki ile kıyaslanabilir olması gerekir. Her iki ilişki de dikkat, bağlılık, iletişim, saygı, doğru sözlülük ve güven gerektirir (Bennett, 1997).

Eğitim etiği, eğitimde erişilmek istenen doğru yolu gösteren ilke ve değerler bütünüdür (Marşap, 2006). Denetim meslek etiği ile ilgili olarak belirlenmiş olan ilke ve kurallara tüm denetim elemanlarınca titizlikle uyulması durumunda, denetim mesleğinin saygınlığı artacağı gibi meslek mensupları da korunmuş olunacaktır (Başaran, 2001). Eğitim denetimi etiği,

kavram olarak Milli Eğitim mevzuatında yer almamakla birlikte gerek, MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı Yönetmeliğinin gerekse MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı Tüzük ve Yönetmeliğinin ilgili maddelerindeki açıklamalar doğrultusunda eğitim denetimi etiğinin ilkeleri (Atabek, 2003): (1) Mesleki Yeterlik, (2) Objektiflik, (3) Tarafsız olma, (4) Güvenirlilik, (5) Geçerlilik, (6) Mesleki gizlilik, (7) Değer empoze etmeme, (8) İnceleme/soruşturmada tanık ve sanıkları yönlendirmeme, (9) Bireysel ve toplumsal değerlere saygı, (10) Bireysel ve duygusal yakınlıktan kaçınma şeklinde sıralanabilir.

Görüldüğü gibi, yaşamının vazgeçilmez bir parçasını oluşturan etik değerlerin mesleki görünümünün belirlenmesi önemli görülmektedir. Denetmenlerin istenilen başarıya ulaşmaları için sürekli bir gelişme ve ilerleme içinde olmalarının yanı sıra, benimsenen etik ilkelerin önemi de yadsınamaz. İşte bu araştırma ile ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin görüşlerine göre ilköğretim denetmenlerinin ders denetiminde etik davranışları ortaya çıkartmak istenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin görüşlerine göre ilköğretim denetmenlerinin ders denetiminde gösterdikleri etik davranışların nasıl olduğunu ortaya çıkartmaktır.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlköğretim denetmenlerinin ders denetimi esnasında gösterdikleri etik davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri arasında;

a) Eğitim,

b) Cinsiyet,

c) Kademe değişkenleri bakımından anlamlı bir fark var mıdır?

2. İlköğretim denetmenlerinin ders denetimi esnasında gösterdikleri etik davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Araştırma, konuya ilişkin literatür taraması ve seçili örneklemeden toplanan verilerin nicel çözümlemesi bağlamında betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, 2006–2007 öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki resmi ilköğretim okullarında görevli I. ve II. kademedeki öğretmenler oluşturmaktadır. Diyarbakır il merkezinde, araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla 89 resmi ilköğretim okulu ve bu okullarda 2800 öğretmen bulunmakta idi. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin seçimi için random yöntemi kullanılmıştır. Evreni oluşturan 89 resmi ilköğretim okulundan 40'ına gidilerek buradaki öğretmenlerin 880'ine anket uygulanmış, ancak bu öğretmenlerin 837'si araştırmaya katılmıştır. Bu durumda araştırmaya katılan deneklerin evreni temsil etme oranı %29.89'dır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket araştırmacılar tarafından hazırlanılmış ve 37 maddeden oluşturulmuştur. Veri toplama aracının I. bölümünde kişisel bilgiler, II.

bölümünde ise ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarını ölçmeye yönelik ifadeler yer almıştır.

Ölçeğin güvenirliliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde ve yorumunda t-testi ve varyans analizinden (one-way) yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Verilerin yorumlanmasında veri toplama aracındaki her maddeye ilişkin verilen değerler, o maddenin gerçekleşme düzeyinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ortalamaların yorumlanmasında ölçeğin seçenekleri ve puan sınırları ise şöyledir: “Hiç Katılmıyorum 1.00 – 1.79”; “Az Katılıyorum 1.80 – 2.59”; “Orta Derecede Katılıyorum 2.60 – 3.39”; “Çok Katılıyorum 3.40 – 4.19”; “Tamamen Katılıyorum 4.20 – 5.00”.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgular ve yorum yer almaktadır.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

a) Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Görüşleri

Eğitim düzeyi değişkenine göre öğretmenlerin ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1 Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	ss
Ön lisans	138	2.85	0.74
Lisans	685	2.68	0.72
Yüksek lisans	14	2.92	0.62
Toplam	837	2.71	0.72

Tablo 1’de görüldüğü gibi; öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre görüşlerin aritmetik ortalama puanları 2.68 ile 2.92 arasında değişmektedir. Öğretmenlerin eğitim düzeyleri değişkenine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığını saptamak için varyans analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2 Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Varyans Analizi Değerleri

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	"F" değeri	Sonuç
Gruplar arası	3.64	2	1.82	3.45	P > 0.05
Gruplar içi	439.37	834	0.52		
Toplam	443.01	836			

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin eğitim düzeyi değişkenine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark saptanmamıştır. Yani öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri birbirine benzerdir. Eğitim düzeyi değişkenine göre tüm öğretmenler, denetmenlerin etik davranışlar konusunda gösterdikleri davranışlara "orta derecede katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu durum, denetmenlerin etik davranışlara pek dikkat etmediklerini, bu konuda titiz davranmadıklarını göstermektedir. Denetmenlerin bu konularda hassasiyet göstermeleri etkili bir denetim için büyük önem taşımaktadır.

b) Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Görüşleri

Cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için t-testinden yararlanılmış ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması.

Cinsiyet Değişkeni	n	\bar{X}	ss	sd	"t" değeri	Sonuç
Bayan	382	2.71	0.70	835	0.176	P > 0.05
Erkek	455	2.72	0.74			

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin cinsiyet durumlarına göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik puan ortalamaları 2.71 ile 2.72 arasında değiştiği görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre görüşleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Yani, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri birbirine yakındır. Bu araştırmanın bulguları Dağlı (2000) tarafından yapılan araştırma bulgularını desteklemektedir. Her iki grubun görüşleri "orta derecede katılıyorum" düzeyindedir.

c) Öğretmenlerin Buldukları Kademeye Göre Görüşleri

Kademe değişkenine göre öğretmenlerin ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için t-testinden yararlanılmış ve sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4 Öğretmenlerin Buldukları Kademeye Göre İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması

Kademe Değişkeni	n	\bar{X}	ss	sd	“t” değeri	Sonuç
I.Kademe	519	2.68	0.71	835	1.58	P > 0.05
II.Kademe	318	2.77	0.74			

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin kademe durumlarına göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik puan ortalamaları 2.68 ile 2.77 arasında değiştiği görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında, öğretmenlerin kademelerine göre görüşleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Başka bir deyişle, her iki kademedeki öğretmenlerin, denetmenlerin etik davranışlarına ilişkin görüşleri birbirine yakındır. Her iki grup öğretmenlerin bu konudaki görüşleri “orta derecede katılıyorum” düzeyindedir. Sağlıklı bir denetim için denetmenlerin etik davranışlara üst düzeyde uymaları kaçınılmazdır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin Genel Görüşler

Genel olarak, ilköğretim okullarında görevli ilköğretim öğretmenlerinin, ilköğretim denetmenlerinin ders denetimine ilişkin etik davranışlar konusundaki görüşleri Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5’de görüldüğü gibi, denetmenlerin etik davranışlar konusunda istenen düzeyde bir yeterliğe sahip olmadıkları söylenebilir. Özellikle, denetmenlerin “denetim zamanını önceden haber verme”, “değerlendirmelerde objektif davranma”, “öğretmenleri tanımaya-anlamaya çalışma” ifadelerine öğretmenlerin “az katıldıkları” ve bu ifadelerin diğer ifadelere göre en düşük seviyede olduğu belirlenmiştir..

“Denetim zamanını önceden haber verir” ifadesine öğretmenlerin %50.2’sinin hiç, %17.6’sının az, %16.4’ünün orta, %8.7’sinin çok, %7.2’sinin de tamamen katıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 2.05 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “az katılıyorum” derecesinde katıldığını göstermektedir. Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları

açısından 37. sırada yer almaktadır. “Denetim zamanını önceden haber verir” ilkesi öğretmenlerin katılım düzeyleri açısından yapılan sıralamada son sırada yer almaktadır. Denetimde haberlilik oldukça fazla tartışılan bir konu olmuştur. Pek çok kişi denetim zamanının haber verilmesi durumunda değerlendirilen kişilerin normalde göstermedikleri özeni göstererek, gerçek durumu gizlediklerini, bu nedenle de denetimin habersiz yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ancak, bu durum etik açıdan çok istenebilecek bir durum değildir. Her şeyden önce, habersizce yapılan sınıf denetimlerinde öğretmen, öğretim sürecinde ortaya çıkan bu beklenmedik kesinti nedeniyle psikolojik olarak rahatsızlık duyacaktır. İkinci olarak çağdaş denetim, kusur bulmaktan çok geliştirme üzerine vurgu yaptığı için denetimin haberli ve sistemli bir süreç olması gerektiğini savunmaktadır. Etik açıdan bakıldığında da öğretmenin denetim yapılacağını önceden bilmesi en doğal hakkı olarak görülmelidir (Aydın, 2002). Araştırmadaki bulgular Dağlı (2000) tarafından yapılan araştırmanın I. kademe öğretmenleriyle ilgili bulguları ile örtüşmektedir.

Tablo 5 İlköğretim Denetmenlerinin Etik Davranışlarına İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşlerine Ait Betimsel İstatistikler (n=837)

Maddeler	Hiç katılmıyorum		Az katılmıyorum		Orta derecede katılmıyorum		Çok katılmıyorum		Tamamen katılmıyorum		X̄	Önem sırası*	Derece
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
1 Bizi denetlemekle görevli bulunan ilköğretim müfettişleri; Dürüsttür.	148	17.7	205	24.5	369	44.1	74	8.8	41	4.9	2.58	18	Az
2 Bireysel farklılıklara karşı hoşgörülüdür.	182	21.7	280	33.5	283	33.8	62	7.4	30	3.6	2.37	32	Az
3 Öğretmenlere karşı kırıcı değildir.	166	19.8	250	29.9	275	32.9	105	12.5	41	4.9	2.52	24	Az
4 İyi bir dinleyicidir.	178	21.3	272	32.5	268	32.0	80	9.6	39	4.7	2.43	27	Az
5 Mesleğini öğretmenlerin üzerinde bir baskı aracı olarak kullanmaz.	257	30.7	231	27.6	226	27.0	77	9.2	46	5.5	2.31	34	Az
6 Öğretmenleri tanımaya ve anlamaya çalışır.	228	27.2	279	33.3	217	25.9	75	9.0	38	4.5	2.30	35	Az
7 Resmiyete ve gizliliğe uyar.	63	7.5	133	15.9	273	32.6	205	24.5	163	19.5	3.32	5	Orta
8 Öğretmenlerin değerli olduğuna inanır.	171	20.4	228	27.2	281	33.6	114	13.6	43	5.1	2.55	21	Az
9 Deneyimlerini öğretmenlerle paylaşır.	159	19.0	221	26.4	291	34.8	123	14.7	43	5.1	2.60	17	Orta
10 Mesleki çalışmalarını öğretmenlerin mesleğe olan güvenini sarsmayacak biçimde yürütür.	175	20.9	254	30.3	298	35.6	71	8.5	39	4.7	2.45	26	Az
11 Kişisel görüş ve yorumlamalarında dikkatlidir.	158	18.9	248	29.6	295	35.2	102	12.2	34	4.1	2.52	23	Az
12 Her türlü yargı ve eleştiriyi öğrencilerin göremeyeceği mekânlarda gerçekleştirir.	179	21.4	228	27.2	251	30.0	125	14.9	54	6.5	2.57	20	Az
13 Değerlendirmelerde objektif davranır.	276	33.0	247	29.5	241	28.8	51	6.1	22	2.6	2.15	36	Az
14 Kişilere anayasamızda belirtildiği gibi dinsel, siyasi, ırksal ve politik nedenlerle ayrıcalıklı davranmaz.	237	28.3	214	25.6	236	28.2	97	11.6	53	6.3	2.42	29	Az

15	Sorunların çözümünde tarafsızdır.	185	22.1	252	30.1	284	33.9	83	9.9	33	3.9	2.43	28	Az
16	Bayan ve bay öğretmenlere eşit olarak davranır.	207	24.7	200	23.9	258	30.8	120	14.3	52	6.2	2.53	22	Az
17	Öğretmenlerle iletişimlerinde saygılı bir dil kullanmaya özen gösterir.	89	10.6	200	23.9	312	37.3	173	20.7	63	7.5	2.90	12	Orta
18	Mesleki çalışmalarında kendi bilgi ve uzmanlık alanları dışına çıkmamaya özen gösterir.	126	15.1	193	23.1	305	36.4	155	18.5	58	6.9	2.79	13	Orta
19	Denetim zamanını önceden haber verir.	420	50.2	147	17.6	137	16.4	73	8.7	60	7.2	2.05	37	Az
20	Öğretmenle birlikte zamanında derse girer.	193	23.1	179	21.4	206	24.6	151	18.0	108	12.9	2.76	15	Orta
21	Değerlendirmelerini kişisel görüşe değil, belgelere dayandırır.	196	23.4	195	23.3	271	32.4	110	13.1	65	7.8	2.58	19	Az
22	Sözleriyle davranışları arasında tutarlılık gösterir.	178	21.3	228	27.2	314	37.5	88	10.5	29	3.5	2.47	25	Az
23	Soruşturma sürecinde korku ve panik havası yaratmaktan kaçınır.	232	27.7	218	26.0	245	29.3	107	12.8	35	4.2	2.39	31	Az
24	Yetkisini yasal sınırlar içinde kullanır.	93	11.1	165	19.7	288	34.4	198	23.7	93	11.1	3.03	10	Orta
25	Hediye kabul etmez.	98	11.7	107	12.8	233	27.8	206	24.6	193	23.1	3.34	4	Orta
26	Temiz, tertipli ve düzenlidir.	38	4.5	92	11.0	266	31.8	273	32.6	168	20.1	3.52	2	Çok
27	Yasaların gerektirdiği durumlar dışında öğretmenlerin atama, branş değişikliği ve yükselme gibi haklarını engelleyici tutumlardan kaçınır.	104	12.4	128	15.3	303	36.2	181	21.6	121	14.5	3.10	8	Orta
28	Öğretmenlerin vicdan özgürlüğünü engellemez.	146	17.4	185	22.1	271	32.4	171	20.4	64	7.6	2.78	14	Orta
29	Öğretmenleri kendi inançları için zorlamaz.	107	12.8	140	16.7	253	30.2	202	24.1	135	16.1	3.14	7	Orta
30	Öğretmenlerin bakanlık aleyhine konuşmalarına muhatap olmaz.	94	11.2	132	15.8	267	31.9	217	25.9	127	15.2	3.18	6	Orta
31	Önyargılı davranmaz.	258	30.8	198	23.7	245	29.3	89	10.6	47	5.6	2.36	33	Az
32	Kanaatini denetlemenin sonuna bırakır.	116	13.9	156	18.6	260	31.1	172	20.5	133	15.9	3.05	9	Orta
33	İncelemelerinde öğrencilerin sağlık ve güvenliğinin korunması için gerekli çabayı gösterir.	129	15.4	158	18.9	279	33.3	163	19.5	108	12.9	2.95	11	Orta
34	Öğretmenlerin yeterlilik düzeyi hakkında küçük düşürücü yorum yapmaktan kaçınır.	171	20.4	199	23.8	267	31.9	134	16.0	66	7.9	2.67	16	Orta
35	Öğretmenlerin kusurlarını aramak veya cezalandırmak yerine mesleğe bağlanması ve enerjisini okul için kullanmasına teşvik etmeye çaba gösterir.	249	29.7	191	22.8	252	30.1	98	11.7	47	5.6	2.40	30	Az
36	İnceleme ve araştırma için gerekli olmadıkça özel yaşama ilişkin bilgi istemekten kaçınır.	72	8.6	120	14.3	228	27.2	246	29.4	171	20.4	3.38	3	Orta
37	Herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları (rozet, kravat iğnesi vb.) takmaz.	73	8.7	92	11.0	210	25.1	227	27.1	235	28.1	3.54	1	Çok

“Değerlendirmelerde objektif davranır” ifadesine öğretmenlerin %33’ünün hiç, %29.5’inin az, %28.8’inin orta, %6.1’inin çok, %2.6’sının da tamamen katıldığı saptanmıştır. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 2.15 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “az katılıyorum” derecesinde katıldığını göstermektedir.

Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları açısından 36. sırada yer almaktadır. Bu bulgular, Dağlı (2000) tarafından yapılmış olan araştırma bulgularıyla bir paralellik göstermektedir.

“*Öğretmenleri tanımaya ve anlamaya çalışır*” ifadesine öğretmenlerin %27.2’sinin hiç, %33.3’ünün az, %25.9’unun orta, %9’unun çok, %4.5’inin de tamamen katıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 2.30 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “az katılıyorum” derecesinde katıldığını göstermektedir. Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları açısından 35. sırada yer almaktadır.

Denetmenlerin bu konularda hassasiyet göstermeleri etkili bir denetim için büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, “*herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları takmaz*”, “*temiz, tertipli ve düzenlidir*”, “*özel yaşama ilişkin bilgi istemez*” ifadelerine öğretmenlerin “çok katıldıkları” sonucuna varılmıştır.

“*Herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları (rozet, kravat iğnesi vb.) takmaz*” ifadesine öğretmenlerin %8.7’sinin hiç, %11’inin az, %25.1’inin orta, %27.1’inin çok, %28.1’inin de tamamen katıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 3.54 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “çok katılıyorum” derecesinde katıldığını göstermektedir. Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları açısından birinci sırada yer almaktadır. Kahraman (2003) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “genellikle” derecesinde katıldıkları ortaya çıkmıştır.

Öğretmenler, ilköğretim denetmenlerinin mesleki etik ilkelerinden “*herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları (rozet, kravat iğnesi vb.) takmaz*” ifadesi öğretmenlerin katılım düzeyleri açısından yapılan sıralamada ilk sırada yer almaktadır. Denetmen, kişisel özellikleri ve davranışları ile örnek kişi olmak durumundadırlar. Dış görünümüne özen gösterip iletişim biçimine dikkat ederek öğretmende arayacağı özellikleri bizzat kendisi sergiler (Aydın, 2002).

“*Temiz, tertipli ve düzenlidir*” ifadesine öğretmenlerin %4.5’inin hiç, %11’inin az, %31.8’inin orta, %32.6’sının çok, %20.1’inin tamamen katıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 3.52 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “çok katılıyorum” derecesinde katıldığını göstermektedir. Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları açısından ikinci sırada yer almaktadır.

“*İnceleme ve araştırma için gerekli olmadıkça özel yaşama ilişkin bilgi istemekten kaçınır*” ifadesine öğretmenlerin %8.6’sının hiç, %14.3’ünün az, %27.2’sinin orta, %29.4’ünün çok, %20.4’ünün de tamamen katıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu davranış ifadesine katılmalarına ilişkin ortalama değer 3.38 olup; bu değer, öğretmenlerin bu davranış ifadesine “orta derecede katılıyorum” derecesine denk gelmektedir. Söz konusu davranış, öğretmenlerin 37 davranış ifadesine katılmaları açısından üçüncü sırada yer

almaktadır. Bu durum, denetmenlerin bu konularda titiz davrandıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre bu üç davranış da, denetmenler tarafından en üst düzeyde gösterilmiştir. Diğer davranışların da bu düzeyde olması beklenir ve sağlıklı bir denetim için bu kaçınılmazdır.

Elde edilen bulgulara göre, ilköğretim öğretmenlerinin, ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin genel görüşlerinin aritmetik ortalaması 2.71 (orta derece)' dir. Bu durum, ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlara uyma düzeylerinin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Her mesleğin kendine göre belirlenmiş etik ilkeler dizisinin varlığına gereksinim duyulmaktadır. Eğitim örgütleri, insan davranışlarında son derece önemli rol oynayan örgütlerdir. Eğitim denetmenliği için gereken mesleki etik ilkeler de vazgeçilemez ve ertelenemezdir. Denetim sürecinde yoğun işbirliği ve etkileşim içinde olan denetmenin istenen veya belirlenen etik ilkelere en uygun biçimde davranması büyük önem taşımaktadır.

Eğitim örgütlerinin daha sağlıklı, daha verimli ve çağın gereklerine uygun olarak gelişimlerini devam ettirmelerini sağlamak için ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlara tam olarak uymaları beklenir. Bu araştırmada, denetmenlerin etik davranışlar konusunda istenen düzeyde bir yeterliğe sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Özellikle, denetmenlerin “denetim zamanını önceden haber verme”, “değerlendirmelerde objektif davranma”, “öğretmenleri tanımaya-anlamaya çalışma” ifadelerine, öğretmenlerin “az katıldıkları” ve bu ifadelerin diğer ifadelerle göre en düşük seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Denetmenlerin bu konularda hassasiyet göstermeleri etkili bir denetim için büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, “herhangi bir gruba üyeliklerini simgeleyen takıları takmaz”, “temiz, tertipli ve düzenlidir”, “özel yaşama ilişkin bilgi istemez” ifadelerine öğretmenler “çok katılıyorum” düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Bu durum, denetmenlerin bu konularda titiz davrandıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre bu üç ifade de, denetmenler tarafından en üst düzeyde gösterilmiştir. Diğer ifadelerin de bu düzeyde olması beklenir ve sağlıklı bir denetim için bu kaçınılmazdır.

Bir mesleğin saygınlığı, tüm mensuplarının, o meslek mensuplarıncı belirlenmiş olan etik ilke ve kurallara uygun tutum ve davranışta bulunma derecelerine göre azalır ya da çoğalır. Bu ilke ve kurallara uymayanlar uyarılır, uymamakta ısrar edenler de dışlanır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ilköğretim denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri arasında cinsiyet, eğitim düzeyi ve kademe değişkenlerine göre anlamlı fark ortaya çıkmamıştır. Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin, denetmenlerin etik davranışlarına ilişkin ortak görüşleri 2.71 aritmetik ortalama (orta derecede katılıyorum) düzeyinde ortaya çıkmıştır. Bu durum, denetmenlerin etik ilkelere uymada istenilen düzeyde davranış sergilemediklerini göstermektedir. Bunun için aşağıdaki öneriler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Denetmenlere yönelik hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitimlerinde “etik eğitime” de yer verilmelidir.
- Denetimle ilgili etik ilkelerin uygulanmasında denetmenlere rehberlik edecek denetim etik kurulu oluşturulmalıdır. Etiğe dayalı bir denetim kültürü geliştirilmelidir.
- Denetmenler, öğretmenleri denetlemezden önce denetleyecekleri öğretmenleri denetleme konusunda mutlaka haberdar etmelidirler.
- Denetmenler, öğretmenleri değerlendirirken mutlaka objektif davranmalıdırlar.
- Denetmenler, denetim esnasında öğretmenleri tanımaya ve anlamaya çalışmalıdırlar.

Kaynaklar

- Aksoy, H. (1998). “Eğitim Denetiminde Etik Boyut” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atabek, M. (2003). “Denetim Etiği”. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. Ankara. S.304, Ss:6-9.
- Atayman, V. (2005). *Etik*. İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Aydın, M. (1993). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aydın, Pehlivan İ. (2002). *Yönetmelik Mesleki ve Örgütsel Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Başaran, A. (2001). “İlköğretim Müfettişliği Meslek Etiği ile İlgili İlke ve Kurallar”. *Eğitim ve Denetim Dergisi*. S.5, Ss:36-38.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Bennett, T. (1997). “Clinical Supervision Marriage”. [Eric.ed.gov/ERICWebportal](http://eric.ed.gov/ERICWebportal). Erişim Tarihi: 10.05.2007
- Çelik, V. (1999). *Eğitimsel Liderlik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dağlı, A. (2000). “İlköğretim Öğretmenlerinin Algılarına Göre İlköğretim Denetmenlerinin Ders Denetimine İlişkin Davranışları”. *Eğitim ve Bilim*. C.25, S.118, Ss:43-48.
- Fieser, J. (2007). “Etik”. *Encyclopedia of Philosophy*. www.utm.edu/research/iep. Erişim Tarihi: 05.05.2007.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik* (Çev: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrintı Yayınları.
- Kahraman, N. (2003). “İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Etik İlkeleri ve Bu İlkelere Uyma Düzeyleri” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırel, Ç. (2000). *Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması*. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Marşap, A. (2006). “E-Eğitim Yönetişim Sisteminde Küresel Etik İlkeler” Ab.org.tr/ab06/sunum/112.ppt. Erişim Tarihi:14.11.2006.
- Öz, M. F. (1977). “Türk Eğitim Sisteminde İlköğretim Müfettişlerinin Rolü” (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taymaz, H. (2005). *Eğitim Sisteminde Teftiş. Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.